
Een National
Competitiveness Strategy
voor Suriname, *Ingekorte
versie*

De eerste vijf jaar
2014-2018

Ingekort door de CUS

Kabinet van de Vice President
Republiek Suriname
Dr. S. Redmondstraat 118
Paramaribo
Suriname

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen.....	3
Samenvatting voor het management.....	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Achtergrond.....	5
1.2 Doelstelling.....	5
1.3 Definitie van concurrentievermogen.....	5
1.4 Verantwoording.....	5
1.5 Methodiek.....	5
3. Economische structuur, resultaten, vooruitzichten en risicomanagement.....	7
3.1 Economische Structuur.....	7
3.2 Economische resultaten.....	8
3.3 Economische vooruitzichten.....	8
3.4 Risico's en matigende maatregelen.....	8
4. Voorstel voor een strategie om het concurrentievermogen van Suriname te verbeteren.....	10
4.1 Doel, doelstelling en afstemming.....	10
4.2 Grondslag van de NCS 2014-2018.....	10
4.3 Prioriteiten.....	11
5. Uitkomsten.....	15
5.1 Nationaal de bewustwording verhogen met betrekking tot concurrentievermogen.....	15
5.2 Verhoging van productiviteit.....	15
5.3 Op gang brengen van een economische transformatie.....	17
5.4 Verbetering van de plaatsing van Suriname op de DB-ranglijst.....	21
5.5 Verbetering van de GCI-score van Suriname.....	22
5.6 Stroomlijnen van het NIB.....	23
6. Actieplannen.....	26
6.1 Uitgangspunten en belemmeringen.....	26
6.2 Methodiek.....	26
7. Vervolgstappen.....	28

Lijst van afkortingen

BDI	Buitenlandse directe investeringen
BNP	Bruto Nationaal Product
CARICOM	Caribische Gemeenschap
CBS	Centrale Bank van Suriname
CUS	Competitiveness Unit Suriname
DB	Doing Business
DBI	Doing Business Index
EBT	Enterprise Based Training
GCI	Global Competitiveness Index
IADB	Inter-Amerikaanse ontwikkelingsbank
IMF	Internationaal Monetair Fonds
LAC	Latijns-Amerika en Caribisch gebied
NCS	National Competitiveness Strategy (Strategie nationaal concurrentievermogen)
NGO's	Niet-gouvernementele organisaties
NIB	Nationaal Industriebeleid
MKB	Midden- en kleinbedrijf
SB's	Staatsbedrijven
STEM	Science, Technology, Engineering, and Mathematics (Wetenschap, Technologie, Engineering en Wiskunde)
SWSF	Sovereign Wealth and Stabilization Fund (Staatsinvesterings- en stabilisatiefonds)
TRIMS	Trade Related Investment Measures (Handelsgerelateerde investeringsmaatregelen)
VS	Vereniging Surinaams Bedrijfsleven
WB	Wereldbank
WEF	Wereld Economisch Forum
WTO	Wereldhandelsorganisatie

Samenvatting voor het management.

Het doel van de studie is het uitwerken van een alomvattende NCS voor Suriname en opstellen van een tijdsgebonden actieplan voor uitvoering op korte en middellange termijn. Het is gericht op versterking van de capaciteit van het land om te investeren, exporteren en concurreren in een steeds meer geglobaliseerde omgeving. De noodzaak voor deze strategie komt voort uit Suriname's slechte plaatsing op de ranglijsten GCI van het WEF en DBI van de WB.

De economische groei van Suriname biedt een degelijk platform voor verhoging van toekomstige groei. Toepassing van een gedegen monetair en fiscaal beleid in de afgelopen tien jaar hebben de fiscale positie van het land verbeterd en macro-economische stabiliteit ondersteund. De groeicijfers van Suriname zijn een van de beste, positieve groeicijfers in het Caribisch gebied en het land heeft de laagste schuld/BNP-ratio en een relatief lage inflatie. Volgens de economische vooruitzichten op korte termijn zal het land voortgaan op dit sterke, fiscale pad.

De voorgestelde strategie en het actieplan zijn opgesteld in nauwe samenwerking tussen de CUS en hoofdpersonen uit de publieke en particuliere sector. De NCS 2014-2018 moet zorgen voor een verhoging van het gemiddelde BNP per hoofd van de bevolking van US\$ 9.010 in 2012 (CBS) tot ongeveer US\$ 12.800 in 2018. Verbetering van de operationele efficiëntie van de belangrijkste dienstverleners in de publieke sector door middel van geschikte processen en de particuliere sector bewuster maken en hun inzet verhogen voor productiviteit, zijn doelstellingen.

De NCS is gebaseerd op de *Business Strategist Approach* die globalisering voorstaat en neoklassieke modellen van economische ontwikkeling. Recent is deze aanpak vrijwel overal toegepast door opkomende economieën, met name door ontwikkelingslanden. De basis is de theorie dat concurrentievermogen een combinatie is van faciliterende overheidsinstellingen die hervormingen hebben doorgevoerd met het oog op het verlenen van zeer efficiënte, ondersteunende diensten aan de particuliere sector, het afstemmen van onderwijs op de behoeften van de arbeidsmarkt, het herzien van wetgeving voor bescherming van eigendomsrechten en meer transparantie en goed bestuur. In deze aanpak is de overheid een facilitator die bedrijven stimuleert concurrerend te worden en een klimaat creëert waarin bedrijven hun productiviteit kunnen verhogen en concurrerend kunnen worden, zaken die gewoonlijk gemeten worden door de GCI en de DBI.

De NCS 2014-2018 heeft drie prioriteiten voorgesteld om het economische ontwikkelingspotentieel van Suriname te maximaliseren. Deze prioriteiten, die ook algemeen genoemd worden in verschillende diagnoses, zijn gericht op:

- I. het op gang brengen van een economische transformatie
- II. verbetering van de plaatsing van Suriname op de DB-ranglijst
- III. verbetering van de plaatsing van Suriname op de Efficiency Enhancers-ranglijst van de GCI.

Effectieve uitvoering van de voorgestelde strategie zal over vijf jaar leiden tot een verhoogde productiviteit, economische transformatie en een betere plaatsing van Suriname op de DB- en GCI-ranglijsten. Voor de DB-indicator doelen is het regionale gemiddelde van LAC als benchmark gebruikt. Het hoofddoel voor de algemene GCI is een verbetering van 114 naar onder de 100 in 36 tot 48 maanden.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Dit rapport is een samenvatting van het originele rapport 'A National Competitiveness Strategy for Suriname: The first five years 2014-2018'(Julien, 2013), geschreven in opdracht van het Kabinet van de Vice President van de Republiek Suriname. Deze ingekorte versie belicht de belangrijkste onderwerpen en maatregelen in het oorspronkelijke rapport en faciliteert de gemeenschap en beleidsmakers bij de nationale discussie, bewustwording en instemming met de voor Suriname voorgestelde NCS.

1.2 Doelstelling

De studie heeft tot doel het uitwerken van een alomvattende NCS (National Competitiveness Strategy) voor Suriname en een tijdsgebonden actieplan voor uitvoering op korte en middellange termijn. Het is gericht op versterking van de capaciteit van het land om te investeren, exporteren en concurreren in een steeds meer geglobaliseerde omgeving.

1.3 Definitie van concurrentievermogen

Het World Competitiveness Yearbook 2011 beschrijft concurrentievermogen als:

“Concurrentievermogen van landen is een onderdeel van economische theorie waarin een analyse gemaakt wordt van de feiten en het beleid die het vermogen bepalen van een land om een klimaat te creëren en in stand te houden waarin meer waarde wordt gecreëerd voor haar bedrijven en meer welvaart voor haar bevolking...” of met andere woorden

“...Concurrentievermogen is de wijze waarop een land het geheel van haar hulpbronnen en competenties beheert teneinde de welvaart van haar bevolking te verhogen.”

1.4 Verantwoording

De noodzaak voor deze strategie komt voort uit de slechte score van Suriname op de ranglijsten van zowel de WEF (GCI) als de WB (DBI). De plaatsing op de 114e (van 144) plaats van de GCI 2012-2013 en de 164e (van 185) van de DBI 2013 is onder het gemiddelde in de LAC-regio en vraagt om een kordaat optreden van de publieke en particuliere sector ter versterking van het ondernemingsklimaat en stimulering van meer private investeringen in productieve activiteiten. Indien Suriname haar economisch ontwikkelingspotentieel wil maximaliseren dient eenreeks zaken op het gebied van het concurrentievermogen aangepakt te worden. Het belang van deze agenda is algemeen aanvaard in verschillende diagnoses.

1.5 Methodiek

De voorgestelde strategie en het actieplan zijn opgesteld in nauwe samenwerking met de CUS en hoofdpersonen uit de publieke en particuliere sector. De aanpak van de studie bestond uit:

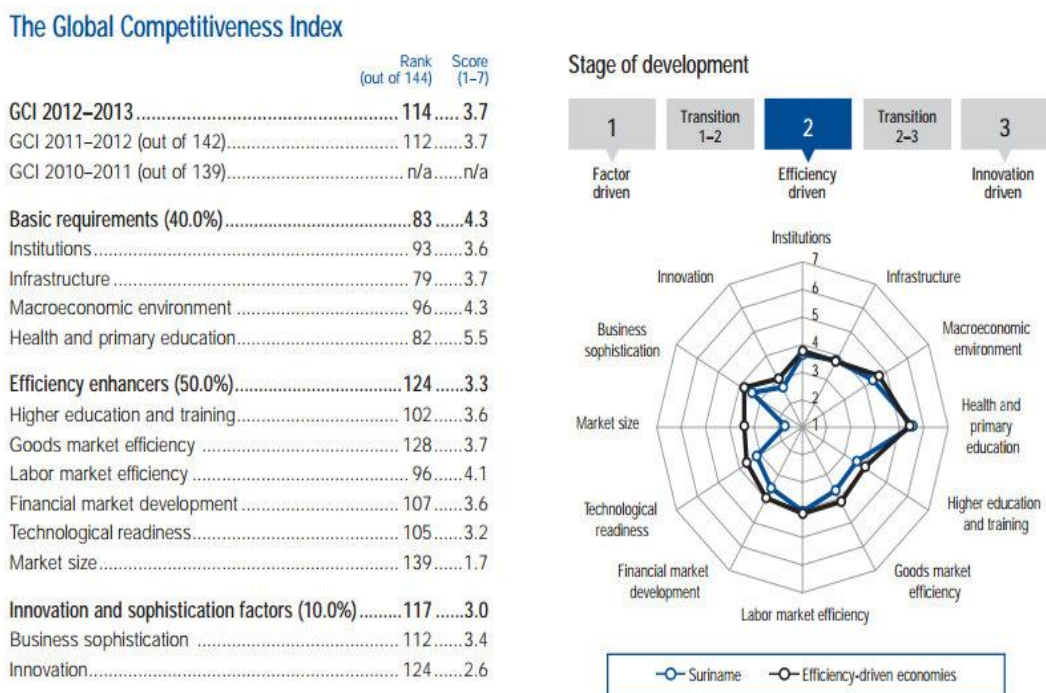
- Wereldwijd onderzoek naar trends en vraagstukken met betrekking tot concurrentievermogen;

- Onderzoek naar 'best practices' van landen die zeer succesvol zijn geweest in verbetering van hun nationaal concurrentievermogen op de wereldmarkt:
- Diepgaande raadpleging van belanghebbenden in Suriname.

Suriname's slechte score op de ranglijsten GCI en DBI onderstrepen de noodzaak van beleidsmaatregelen. Ondanks aanzienlijke verbetering in recente jaren, is de plaatsing van Suriname op de concurrentievermogenranglijsten op deze index gedaald van de 103e (2008/2009) naar de 114e (2012/2013) plaats. De achteruitgang kon met name verklaard worden doordat veel landen op de index hun score op de concurrentievermogenranglijsten sneller hebben aangepast dan Suriname. Het concurrentievermogen van het land is na Guyana de laagste in de regio. Ook het ondernemingsklimaat van Suriname krijgt een lage score op de ranglijsten, de 164e van 185 (DBI 2013).

Suriname is door het WEF in de categorie efficiëntie-gedreven land geplaatst, ook wel land in de tweede fase van ontwikkeling genoemd, zie figuur 1.

Figuur 1. De score van Suriname op de concurrentievermogenranglijsten 2012-2013 en het ontwikkelingsstadium volgens het 'Global Competitiveness Report' van het WEF

Dit betekent dat het land zich in haar huidige ontwikkelingsstadium moet richten op verbetering van de zes 'efficiëntieverhogers', namelijk: 'Hoger onderwijs en training', 'efficiëntie van de goederenmarkt', 'efficiëntie van de arbeidsmarkt', 'ontwikkeling van de financiële markt', 'gereedheid voor technologie' en 'marktomsang'.

De CGI laat zien dat de meeste 'efficiëntieverhogers' van Suriname *boven* de 100 scoren [op een schaal van 1 (beste) — 144 (slechtste)]. Hierdoor wordt de totale score van het land negatief beïnvloed aangezien haar 'basisvoorzieningen'-indicatoren allemaal *onder* de 100 scoren. Figuur 1

toont ook dat Suriname's kleine markt in de GCI wordt aangeduid als zwakte wat een negatieve invloed heeft op haar vermogen tot innovatie, ontwikkeling van het niveau van haar ondernemingen en verbetering van de efficiëntie van haar goederenmarkten. Maar Suriname kan leren van kleine regionale burens zoals Panama, Barbados en Costa Rica die gunstig gescoord hebben op de ranglijsten.

3. Economische structuur, resultaten, vooruitzichten en risicomangement

3.1 Economische Structuur

Structuur naar bijdrage aan BNP

De mijnbouwsector draagt het meeste bij aan het BNP (40%), gevolgd door commerciële dienstverlening (20%), productie (11%), niet-commerciële dienstverlening (11%), landbouw en visserij (9%), bouw (4%), elektriciteit en water (4%) en bosbouw (1%).¹(IDCS, 2011)

Structuur naar bijdrage aan de export

De economie van Suriname wordt gedomineerd door de mijnbouwsector. Aluinaarde, goud en olie zijn verantwoordelijk voor 85% van de export en 25% van de overheidsopbrengsten. De exportsector van Suriname wordt historisch gezien, gedomineerd door grote mijnbouwbedrijven in handen van particulieren en de overheid. Tegenwoordig zijn er drie grote particuliere mijnbouwbedrijven en meer dan 100 staatsbedrijven die werkzaam zijn in de oliesector, openbare nutsvoorziening en transport, en commerciële productie anders dan delfstoffen zoals bananen, garnalen en melk. Andere grote particuliere bedrijven zijn actief in de bancaire sector, agro-verwerkingsindustrie, verzekeringen en handel.

Structuur naar bijdrage aan werkgelegenheid

De nationale particuliere sector en buitenlandse particuliere bedrijven zijn verantwoordelijk voor 65% van de werkgelegenheid (174.600 personen), en de publieke sector voor 35%. Deze laatste bestaat uit de centrale overheid (25%), parastatale bedrijven (6%) en SB's (4%).(IDCS, 2011)

Structuur naar sector

De meerderheid (62,6%) van alle formele ondernemingen bestaat uit detailhandel (27,2%), transport (13,2%), import (11,3%) en horeca (10,9%).De overige (37,4%) ondernemingen bevinden zich voornamelijk in verschillende dienstverleningssectoren (7,7%), verschillende handelssectoren (5,7%), kleinschalige industrieën (4,8%), export (4,3%), productie (3,5%), landbouwberoepen (2,3%) en overige (9,1%) waaronder voornamelijk tussenpersonen, aannemers en andere beroepen vallen.(Rapport MKB, 2008)

Structuur naar bedrijfsgrootte

Bij de Kamer van Koophandel zijn ongeveer 23.560 bedrijven geregistreerd waarvan ongeveer tweederde (17.670) actief zijn. Ongeveer 98,9% (17.475) van deze actieve bedrijven vallen onder het MKB en de overige (1,1%) zijn grote bedrijven. Volgens de indeling van de VSB worden bedrijven met minder dan 100 werknemers beschouwd als kleine bedrijven (MKB en micro-ondernemingen). (Rapport MKB, 2008)

---

¹http://www.idcs.sr/Portals/1/Documents/Presentatie_Frankrijk_okt2011.pdf

Hoofdkenmerken van de economische structuur van Suriname (IDCS, 2011):

- Particuliere bedrijven domineren zowel de werkgelegenheid (65%) als het BNP (75%);
- Staatsbedrijven (SB's) zijn verantwoordelijk voor 33% van de exportopbrengsten en 35% van de overheidsinkomsten;
- De particuliere sector domineert de productie (100%), bouw (100%), bosbouw (100%), landbouw en visserij (95%), commerciële dienstverlening (95%), niet-commerciële dienstverlening (70%) en mijnbouw (60%);
- De mijnbouw is verantwoordelijk voor 40% van het BNP, waaraan SB's 40% bijdragen en BDI 55%;
- De particuliere sector biedt werkgelegenheid aan bijna tweemaal zoveel werknemers als de publieke sector, met inbegrip van parastatale bedrijven en SB's.

3.2 Economische resultaten

In de afgelopen jaren heeft Suriname goede economische resultaten behaald. Volgens economische indicatoren wordt een gedegen monetair en fiscaal beleid gevoerd. De groei van het BNP was bijvoorbeeld gemiddeld tussen de 4 en 4,5% tussen 2010 en 2012. De schuld/BNP-ratio is de laagste in het Caribisch gebied (bron: Presentatie CBS 'De Surinaamse economie 2011 – 2012') en de 12-maands inflatie is gestadig gedaald vanaf april 2011, van 22,6% tot 3,6% in mei 2012 met een basisinflatie van ongeveer 4,5%. De monetaire reserves bedroegen in 2011 bijna US\$ 1 miljard, een importdekking van meer dan 5 maanden in dat jaar. De internationale kredietwaardigheidsbeoordelingen voor Suriname laten de laatste jaren ook een opgaande trend zien. Suriname's sterke economische resultaten geven het land dan ook een stevige basis om toekomstige groei op te bouwen.

3.3 Economische vooruitzichten

Op korte termijn blijven de vooruitzichten voor Suriname goed. Tot 2017 wordt een groei verwacht van 4 tot 6 procent per jaar. Buitenlandse directe investeringen kunnen de betalingsbalans verbeteren en de nationale reserves, die al op een comfortabel niveau liggen, verder verhogen. In aanvulling daarop wordt verwacht dat grote, geplande particuliere en publieke investeringen in de sectoren mijnbouw, energie en transport op korte termijn de bouwactiviteiten zullen stimuleren en op middellange termijn het groeipotentieel van het land kunnen verhogen.

3.4 Risico's en matigende maatregelen

Hoewel de economische vooruitzichten positief zijn voor Suriname, zijn ze gebaseerd op gunstige externe factoren en vrij ruime grondstoffenprijzen. De internationale financiële crisis van 2008 ging gepaard met een aanhoudende groei van internationale prijzen van twee belangrijke exportproducten: goud en olie. Maar de economie van Suriname kan behoorlijk geraakt worden door dalende grondstoffen prijzen, zeker als deze langere tijd op een laag niveau blijven staan. De Surinaamse autoriteiten onderkennen dat onder een dergelijke negatieve samenloop van omstandigheden de economische activiteit en overheidsinkomsten kunnen afnemen en geplande investeringen in de mijnbouwsector kunnen worden aangehouden worden of helemaal geschrapt. Men is daarom tot overeenstemming gekomen dat voortzetting van de opbouw van buffers en reserves de beste wijze is om deze risico's te matigen.

In dit kader heeft de Surinaamse overheid een aantal aanbevelingen van het IMF goedgekeurd, zoals 1) in stand houden van een streng fiscaal beleid, 2) verbeteren van de belastinginning in de informele goudsector, 3) in stand houden van strikte controle op lopende uitgaven met verhogingen op een lager niveau dan de nominale groei van het BNP, 4) rationaliseren en verbeteren van het bepalen van de doelgroep voor overdrachtsprogramma's voor de meest kwetsbare groepen, 5) technische assistentie van het IMF en de IADB zeker stellen ter versterking van de managementcapaciteiten voor (uitgave van) overheidsfinanciën en 6) oprichting van een SWSF. De behoefte aan oprichting van een SWSF benadrukt het belang van instandhouding van een verstandig fiscaal beleid dat de regering in staat stelt om overtollige opbrengsten uit delfstoffen op te sparen, en buffers op te bouwen die gebruikt kunnen worden bij negatieve schokken.

4. Voorstel voor een strategie om het concurrentievermogen van Suriname te verbeteren

4.1 Doel, doelstelling en afstemming

Doel

Het *doel* van de National Competitiveness Strategy (NCS) 2014-2018 is verhoging van het gemiddelde BNP per hoofd van de bevolking van US\$ 9.010 in 2012 (CBS) naar ongeveer US\$ 12.800 in 2018.2

Doelstelling

De NCS heeft *een tweeledige doelstelling*:

1. Verbetering van de operationele efficiëntie van cruciale dienstverleners in de publieke sector met behulp van geschikte processen;
2. Bewustwording met betrekking tot productiviteitsverhoging in de particuliere sector en haar inzet daarvoor.

Afstemming op het nationaal ontwikkelingsplan 2012-2016

Het doel en de doelstellingen zijn afgestemd op het nationale ontwikkelingsplan 2012-2016 waarin de uitdagingen waarvoor Suriname zich bij haar ontwikkeling gesteld ziet in de volgende vijf strategische hoofdcategorieën zijn ingedeeld:

1. Goed bestuur: door modernisering van instellingen en efficiëntere levering van kwaliteitsdiensten;
2. Sociale ontwikkeling om tot een rechtvaardige samenleving te komen door verbetering van de sociale bescherming en de zekerheid voor burgers;
3. Economische diversificatie, concurrentievermogen en innovatie, waaronder meer publiek-private samenwerkingsverbanden;
4. Onderwijs om een kennismaatschappij op te bouwen en concurrerende vaardigheden;
5. Bescherming van natuurlijke hulpbronnen en management van de effecten van klimaatverandering.

4.2 Grondslag van de NCS 2014-2018

De voorgestelde strategie is gebaseerd op de *Business Strategist Approach* die globalisering voorstaat en de neoklassieke modellen van economische ontwikkeling. Het is een van de drie wijzen van aanpak van concurrentievermogen die in de afgelopen twee decennia het licht hebben gezien. Recent is de Business Strategist Approach vrijwel overal toegepast door opkomende economieën, met name door ontwikkelingslanden.

De basis voor de Business Strategist Approach is de theorie dat concurrentievermogen een combinatie is van faciliterende overheidsinstellingen die hervormingen hebben doorgevoerd met het oog op:

---

2 Veronderstelt een nominale jaarlijkse groei van 6% per hoofd van de bevolking. De strategie concurrentievermogen beziet geen maatregelen op het gebied van sociale gelijkheid (de Global Development Index) en inkomensverdeling (de Gini-coëfficiënt). Maar opbouw van een sterkere middeninkomensklasse is een belangrijke indicator van succes.

- verlening van zeer efficiënte ondersteunende diensten aan de particuliere sector;
- afstemming van onderwijs op de behoeften van de arbeidsmarkt;
- herziening van wetgeving die eigendomsrechten beschermt;
- vergroten van transparantie en goed bestuur.

In deze aanpak is de overheid een facilitator die bedrijven stimuleert concurrerend te worden en een klimaat creëert waarin bedrijven hun productiviteit kunnen verhogen en concurrerend kunnen worden, zaken die gewoonlijk gemeten worden door de GCI en de DBI.

4.3 Prioriteiten

Effectieve uitvoering van de NCS vraagt eerst om een goede aanpak van de meeste kritische knelpunten. Alle knelpunten tegelijkertijd aanpakken zou tot weinig resultaat leiden. De NCS 2014-2018 heeft drie prioriteiten voorgesteld om het economische ontwikkelingspotentieel van Suriname te maximaliseren. Deze prioriteiten, die ook algemeen genoemd worden in verschillende diagnoses, zijn gericht op:

1. Het op gang brengen van een economische transformatie;
2. Verbetering van de plaatsing van Suriname op de DB-ranglijst;
3. Verbetering van de plaatsing van Suriname op de Efficiency Enhancers ranglijst van de GCI.

Hierna volgen de *overwegingen en gronden voor de strategieën die gevolgd zullen worden* bij uitvoering van bovengenoemde prioriteiten.

Ad 1. Het op gang brengen van een economische transformatie

Tijdstip

Het tijdstip voor het starten met een programma voor economische transformatie kon niet beter gekozen worden nu het macro-economisch en fiscaal kader van Suriname stevig is. Maar achter de goede economische indicatoren gaat een zorgelijke achteruitgang in arbeidsproductiviteit schuil — met wel 10,8% in 2010³; bovendien is de totale factor productiviteit (hierna: 'TFP') de laagste binnen de CARICOM. Dit suggereert dat de economische bloei van Suriname wordt gestuurd door exponentiële groei van goudexport en bovengemiddelde olieprijsen — en niet door verbetering van de productiviteit.

Aanpak

Concurrentievermogen hangt in hoge mate af van het vermogen van een land om haar investeringen te verleggen naar activiteiten die meer waarde creëren. Om te komen tot ontwikkeling van het juiste nationale industriebeleid is analyse van de volgende twee wijzen van aanpak essentieel. Deze analyse vormt de basis voor ontwikkeling van een nationaal industriebeleid. De twee wijzen van aanpak zijn:

1. 'nauw aansluitende diversificatie'-aanpak
Dit veronderstelt uitvoering van activiteiten die een hogere waarde genereren en nauw aansluiten bij activiteiten die al in het land worden ondernomen. Landen die de voor de 'nauw aansluitende diversificatie'-aanpak hebben gekozen, hebben een gestadige, maar beperkte groei doorgemaakt. Met betrekking tot Suriname zouden de nauw aansluitende

---

³Volgens enterprisesurveys.org

activiteiten verband houden met landbouw, agro-verwerking en uitwinning van natuurlijke hulpbronnen.

2. 'Strategische keuzen'-aanpak

Hierbij worden activiteiten uitgevoerd die een hogere waarde genereren en niet aansluiten op activiteiten die al in het land worden ondernomen of helemaal nieuw zijn. Bij strategisch kiezen moet Suriname nieuwe mogelijkheden identificeren die de mix van productieve goederen transformeert tot een nieuw portfolio met snel-groeiende exportproducten. Landen die de 'strategische keuzen'-aanpak hebben gevolgd, hebben een duurzamere economisch welvaart verkregen in de loop van de tijd, zoals Brazilië en Colombia met biobrandstoffen, Singapore met biotechnologie en biogeneeskunde, Costa Rica met Intel.

Argumenten tegen 'strategische keuzen'-aanpak:

- Suriname kent al een consistente groei van het BNP per hoofd van de bevolking van US\$ 3.452 in 2003 naar US\$ 9.010 in 2012;
- Toename van geplande investeringen in zowel de goud- als de oliesector zorgen waarschijnlijk voor instandhouding van de bovengemiddelde groei, in ieder geval op middellange termijn;
- De kleine bevolking van Suriname;
- Bureaucratische ondersteunende diensten van de overheid;
- Beperkte capaciteit voor onderwijs en vaardigheden.

Argumenten voor 'strategische keuzen'-aanpak, onder andere:

- Landen worden zelden rijk door dezelfde dingen op een meer productieve wijze te produceren;
- De strategische keuze van Suriname 30 jaar geleden om met olieproductie te starten, levert nu een van de belangrijkste bijdragen aan haar sterke economisch resultaat.

Een eerste actieplan en een overzicht van de hoofdbestanddelen voor voortzetting van het 'strategische keuzen'-model zijn opgenomen in bijlage 1 van het originele rapport.

Ad 2. Verbetering van de score van Suriname op de DBI

De strategie concurrentievermogen dient zich te richten op verbetering van de score van Suriname op de DB-ranglijst tot het LAC-gemiddelde. Dit kan worden bereikt door verhoging van de 'doorloopefficiëntie' bij de overheid voor activiteiten waarvoor veel verrichtingen gedaan moeten worden, zoals bedrijfsregistratie, verstrekken van vergunningen en door verminderen van de tijdsbestekken voor import en export. Maar er moet rekening worden gehouden met *trage vooruitgang*. Gemiddeld worden, door slechts 58% van de 185 landen, per land jaarlijks slechts één tot drie DB-hervormingen doorgevoerd. De NCS 2014-2018 stelt maatregelen voor negen (van tien) indicatoren voor. Alleen voor 'belasting betalen' is geen actieplan opgesteld aangezien Suriname als beste scoort in de vergelijkingsgroep van landen voor deze indicator. Het actieplan voor verbetering van de score van Suriname op de DBI is opgenomen in bijlage 2 van het originele rapport.

Ad 3. Verbetering van de score van Suriname op de GCI

Moeilijke vragen

De complexiteit van verbetering van het concurrentievermogen op middellange termijn roept twee moeilijke vragen op:

- A. Moet Suriname zich richten op *alle of de meeste GCI-indicatoren*, met name op de gebieden waar boven de 100 gescoord wordt?
of
- B. Moet Suriname zich richten op *één belangrijk punt en een beperkt aantal GCI-indicatoren*?

Ad A. Verbetering van alle of de meeste van de 111 GCI-indicatoren in de komende vijf jaar

Argumenten tegen deze strategie, die grote hervormingen met zich meebrengt, zijn:

- Het is ontmoedigend voor Suriname wegens de hoge kosten en de omvang. Gezien de beperkte middelen en het feit dat het land pas recent is begonnen met verbetering van haar concurrentievermogen, zou uitvoering meer kosten dan beheerst kan worden en uiteindelijk uit de hand lopen;
- Het zou de aard van sommige vrijere of langetermijnindicatoren van de GCI schaden;
- Bevindingen in China en India die laten zien dat ogenschijnlijk kleine en onvolledige hervormingen in werkelijkheid meer groei teweeg brengen dan complexe hervormingen. Met andere woorden, de start van economische groei vergt geen grondige en uitgebreide economische hervormingen alhoewel voor duurzame groei voortdurende (breder opgezette) hervormingen nodig zijn⁴.

Ad B. Verbetering van één belangrijk punt en een beperkt aantal GCI-indicatoren

Naar aanleiding van de nadelen die onder A genoemd zijn, zou het pragmatischer zijn als Suriname zich richt op geselecteerd aantal institutionele of publieke sector-indicatoren voor verbetering van het concurrentievermogen op middellange termijn. De GCI-efficiëntieverhogers zouden prioriteit moeten krijgen omdat deze de totale score van Suriname omlaag trekken. Zij zijn ook het meest essentieel in het huidige ontwikkelingsstadium van Suriname. De NCS 2014-2018 stelt maatregelen voor 49 indicatoren in de groep van 6 efficiëntieverhogers voor. Het actieplan voor verbetering van de score van Suriname op de GCI is opgenomen in bijlage 3 van het originele rapport.

Sommige critici vragen zich af wat het nut is van de ranglijsten. Zij vinden dat het bereiken van welvaart meestal om beleid vraagt dat toegesneden is op de lokale economische en politieke realiteit, in plaats van om gehoorzaamheid aan de dictaten van internationale organisaties. Ook vindt men dat industriebeleid de drijvende kracht was achter het succes van Oost-Azië bij het dichten van de productiviteitskloof tussen de oosterse en westerse landen. Daarom concluderen zij dat het falen van vele Latijns-Amerikaanse landen om een gelijksoortige economische status te bereiken voornamelijk te wijten is aan hun onvermogen om de werking van hun nationaal industriebeleid op de economische welvaart te verbeteren. Een andere beperking is dat verbetering van de score van een land niet automatisch betekent dat het land de middeninkomenstatus ontstijgt.

Ondanks hun beperkingen blijven ranglijsten een waardevol hulpmiddel. De GCI is een geaccepteerde maatstaf geworden voor het vermogen van de nationale omgeving om essentiële duurzame ontwikkeling te accommoderen. Suriname heeft daarom weinig andere keuzen dan in gang zetten van institutionele hervormingen die verband houden met een hogere mate van operationele efficiëntie van de particuliere sector.

5. Uitkomsten

Effectieve uitvoering van de strategie zou in de eerste vijf jaar tot de volgende uitkomsten moeten leiden:

1. Nationaal is de bewustwording met betrekking tot het concurrentievermogen verhoogd;
2. De productiviteit van Suriname is toegenomen;
3. Er is een begin gemaakt met de economische transformatie;
4. De score van Suriname op de DB-ranglijst is verbeterd;
5. De score van Suriname op de GCI-ranglijst is verbeterd;
6. NIB vastgesteld en in gang gezet.

De volgende subparagrafen van dit rapport lichten elk van de bovenstaande uitkomsten toe en de aanpak die Suriname in overweging zou moeten nemen om deze resultaten te bereiken.

5.1 Nationaal de bewustwording verhogen met betrekking tot concurrentievermogen

De CUS stimuleert nationaal al actief concurrentievermogen, wat belangstelling heeft gewekt bij de publieke en particuliere sector. Een bewustwordingsstrategie dient gericht te zijn op verbetering van de ontvankelijkheid van de publieke en particuliere sector voor initiatieven van de CUS en andersom dient de CUS ontvankelijk te zijn voor de initiatieven afkomstig uit deze sectoren. De rol en missie van de CUS bij ondersteuning van de particuliere sector moet daarom zorgvuldig geformuleerd worden, met duidelijke parameters voor het soort activiteiten dat zij al dan niet kan ondersteunen⁵. Hierdoor zal de werkwijze van de CUS duidelijker worden voor beide groepen.

5.2 Verhoging van productiviteit

Wat is productiviteit (sgroei)?

Productiviteit (productie per werknemer per uur op landsniveau) *meet de efficiëntie* waarmee een economie of bedrijf productiefactoren omzet in resultaten.

Productiviteitsgroei betekent dat meer wordt bereikt met de beschikbare middelen, bijvoorbeeld een hogere winstgevendheid of meer inventiviteit of creativiteit.

Hoe wordt productiviteit verbeterd?

De productiviteit verbetert wanneer de efficiëntie omhoog gaat, bijvoorbeeld door vereenvoudigde procedures die snellere toegang bieden tot ondersteunende overheidsdiensten, betere wegen waardoor doorvoertijden verminderen, nauwere banden tussen industrie en onderzoekscentra die leiden tot innovatie. De productiviteit van Suriname zal dan ook verbeteren als het land erin slaagt haar score op de GCI en DBI te verbeteren.

Een recente studie van de IADB⁶ doet zeven aanbevelingen voor verbetering van de productiviteit. Het is van belang op te merken dat slechts één aanbeveling gericht is op productiviteit op bedrijfsniveau, de andere zes richten zich op zaken op het gebied van infrastructuur, innovatie, stimulerend klimaat en industriebeleid.

---

⁵ Een rapport voor USAID door J.E. Austin Associates, Inc. concludeerde dat de belangrijkste beperking van het concurrentievermogen op het niveau van een land, industrieel cluster of bedrijf, de mentaliteit van de leidende partij is. Daarom proberen initiatieven op het gebied van concurrentievermogen eerst de mentaliteit te veranderen en gaan daarna aan de slag met technische uitvoering (uit het rapport: A Review of National Competitiveness Councils in Latin America and the Caribbean by Chemonics International Inc. September 26, 2008.)

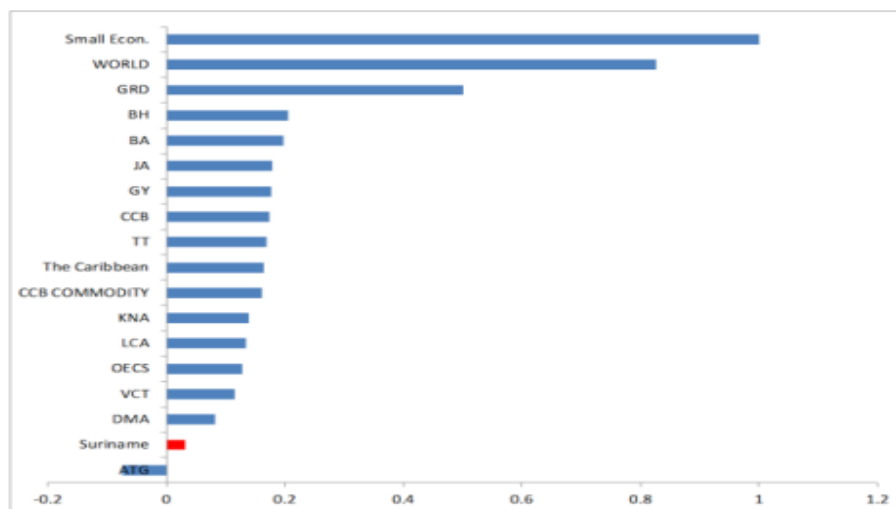
⁶ In *The Age of Productivity: Transforming Economies from the Bottom Up*. Edited by Carmen Pages-Serra. April 2010. IDB.

Waarom is productiviteit een topprioriteit voor Suriname?

Suriname dient om twee redenen verbetering van haar productiviteit prioriteit te geven:

1. Productiviteit is essentieel voor verbetering van het nationale concurrentievermogen, maar de arbeidsproductiviteit van Suriname is in de afgelopen jaren gedaald zoals figuur 2 laat zien;
2. De Enterprise Survey 2010 van de Wereldbank liet zien dat de training die door de particuliere sector wordt aangeboden aan werknemers van een laag niveau is. Dit moet worden aangepakt om de aantrekkelijkheid van het land te verbeteren.

Figuur 2: Arbeidsproductiviteit in Suriname vergeleken met de overige kleine economieën (ROSE)

Source: Enterprise Surveys 2010 by the World Bank

Welke strategie moet worden uitgevoerd om de productiviteit op bedrijfsniveau te verbeteren?

Een van de meest effectieve manieren voor verbetering van de productiviteit op bedrijfsniveau is toepassing van een nationaal programma om werknemersvaardigheden te vergroten. Deze strategie wordt vaak aangeduid met 'workforce development' of EBT en is voor bedrijven een kostenbesparende manier van opleiden van werknemers door een aanbieder van trainingen. Het algemene doel van EBT is het verhogen van de productiviteit, het concurrentievermogen en de inkomsten van bedrijven en individuen door hen de benodigde vaardigheden te geven. Onder de landen die verschillende versies van een EBT-programma gebruiken, bevinden zich Brazilië, Barbados, Jamaica en Singapore.

Productiviteitswinst op bedrijfsniveau kan ook het gevolg zijn van andere bedrijfsinitiatieven zoals adequate bedrijfsprocessen, verbetering van de kwaliteit van product of dienst, enz. Maar deze initiatieven vallen buiten het kader van deze studie.

Hoe wordt EBT gefinancierd?

Een EBT-programma wordt meestal gefinancierd door een belastingheffing op het werknemersinkomen (1-2%) en wordt gedeeltelijk door werkgevers en werknemers gestort in een werkgelegenheids- of EBT-fonds. Bedrijven kunnen vervolgens training voor werknemers afnemen

bij goedgekeurde aanbieders die door het fonds worden betaald. Het oprichten van dit fonds zou tot een aanzienlijke verlaging van de netto kosten voor werkgevers en werknemers moeten leiden.

Wat zijn de drie voorwaarden voor een effectief EBT-fonds?

Voor ontwikkeling van een EBT-fonds zal Suriname drie essentiële factoren in aanmerking moeten nemen:

1. De mate van succes is afhankelijk van een voldoende brede economische basis in de formele sector en een redelijk bestuurlijk vermogen;
2. Uitgebreide raadpleging van de particuliere sector en zorgvuldige verwerking van hun suggesties in de opzet van het programma;
3. EBT-fondsprogramma's zijn minder effectief in landen met een grote informele economie.

Welke strategie moet worden gevolgd om productiviteit op landsniveau te verbeteren?

Suriname moet net als andere ontwikkelingslanden de werknemersproductiviteit verbeteren door *uitstippelen van onderwijs-naar-werkgelegenheid carrièrepaden*. Dit vraagt om *onderwijshervormingen* die zich moeten richten op *afstemming van vraag en aanbod van vaardigheden in de markt*. Maar benadrukt moet worden dat ontwikkeling van vaardigheden van werknemers de meest effectieve aanpak blijft voor directe verbetering van productiviteit. Met andere woorden, om productiviteit te verhogen is training van het personeelsbestand zelf belangrijker dan training van studenten voor opname in de beroepsbevolking. Samenvoegen van de twee wijzen van aanpak tot bedrijfsonderwijskundige traineeship-programma's bleken de arbeidsproductiviteit zeer effectief te verbeteren.

Uitdagingen

Bij ontwikkeling van de beroepsbevolking heeft Suriname op landsniveau te maken met twee uitdagingen:

1. *Aanmerkelijk meer training van werknemers;*
2. Verhoging van de training van managers van bedrijven *met ten minste 50%*.

5.3 Op gang brengen van een economische transformatie

Formulering van een beleid voor economische transformatie vraagt om diepgaand begrip van de wijze waarop economische welvaart kan worden bereikt en vastgehouden. In het westen was sprake van drie blijvende strategische kenmerken die tussen 1200 en nu de achtereenvolgende ontwikkeling hebben mogelijk gemaakt van negen 'economische kernen'⁷. De negen 'economische kernen' verwijzen naar de negen geografische 'steden' die in verband worden gebracht met een kenmerkende technologie: 1) de roerkoning, 2) de caravel, 3) de boekdrukkunst, 4) boekhouden, 5) de fluyt, 6) de stoommachine, 7) de zuigermotor, 8) de elektrische motor en 9) de microchip. Elk van deze 9 'steden' werd een 'economische kern' toen zij erin slaagden om *een product of dienst te transformereren tot een bedrijfstak*. De strategische kenmerken zijn:

- I. Een concentratie op één plaats van zeer getalenteerde mensen;

---

⁷ Deze elkaar opvolgende economische kernen waren Brugge, Venetië, Antwerpen, Genua, Amsterdam, Londen, en daarna Boston, New York en Los Angeles. Zie voor meer informatie *A Brief History of the Future* van Jacques Attali. Arcade Publishing. New York.

- II. Een focus op productie en vermarkten van unieke, hoger geprijsde producten en diensten;
- III. Een sterk logistiek knooppunt worden, met name om globale en/of regionale handel te faciliteren.

Ad 1 Een concentratie op één plaats van zeer getalenteerde mensen

Ontwikkeling door opkomende economieën van een sterke 'kenniseconomie' of 'kenniskapitaal', waar zeer getalenteerde mensen geconcentreerd zijn, is een essentiële voorwaarde voor duurzame economische groei en welvaart. In de kern van deze strategie ligt de noodzaak tot zowel:

- I. *Ontwikkeling* van het menselijk kapitaal van een land door meer afgestudeerden in wetenschap, technologie en engineering af te leveren, als
- II. *Verwerving* van de benodigde vaardigheden en innovatie door aantrekken van buitenlands talent, met name wanneer lokaal talent ontbreekt of niet voldoet.

Ad II Een focus op productie en vermarkten van unieke, hoger geprijsde producten en diensten

Onder de unieke producten en diensten die veel hogere prijzen afdwingen vallen Apple, Facebook, Amazon en Twitter.

Ad III Een sterk logistiek knooppunt worden, met name om globale en/of regionale handel te faciliteren.

Het logistieke knooppunt dat traditioneel bestond voor scheepvaart en reizen is tegenwoordig de internet-supersnelweg aangedreven door ICT.

Suriname ziet zich gesteld voor twee uitdagingen bij het op gang brengen van economische transformaties, dit zijn:

- Zaken met betrekking tot kenniskapitaal
- Marktomvang

Hoe moeten zaken met betrekking tot *kenniskapitaal* en *marktomvang* worden aangepakt?

Suriname moet twee uitdagingen aangaan, namelijk:

- a) hoe kan het onderwijssysteem van het land worden verbeterd zodat een toenemend deel van de STEM-afgestudeerden kunnen deelnemen aan het derde niveau in het onderwijssysteem. Gezien de complexiteit van de hervorming van de onderwijssector ligt vaststelling van een strategie om het onderwijssysteem van Suriname te versterken buiten het kader van deze advisering.
- b) formulering van bewuste maatregelen om steeds meer mensen en buitenlands talent aan te trekken. De strategie is gericht op verhoging van de innovatieve capaciteit van het land en vergroting van de omvang van de binnenlandse markt om de gunstige effecten te behalen van een grotere technologische gereedheid, vraaggestuurde ontwikkeling van de financiële markt, hogere bedrijfsniveaus en verhoogde efficiëntie van de goederenmarkten.

Suriname moet *immigratie aanmoedigen* om meer buitenlands talent aan te trekken. Dit brengt meer dynamiek in de economie en verhoogt de potentie voor een andere aanpak van uitdagingen als onderwijs, biodiversiteit, informatietechnologie en ontwikkeling van nieuwe

sectoren. Suriname heeft in de afgelopen 10 jaar al gezien dat de toevloed van Chinezen naar het land de investeringen in de bouw heeft opgedreven en nieuwe goederen op de markt heeft gebracht tegen betaalbare prijzen. Hierdoor is de concurrentie tussen ondernemers qua aanbod en prijsstelling van goederen en diensten toegenomen tot een veel hoger niveau.

Het effect van een verhoging van het aantal immigranten zal zich echter pas na vele jaren voordoen en levert ook specifieke uitdagingen op zoals zorgen voor voldoende huisvesting, onderwijs en sociale voorzieningen en faciliteren van etnische assimilatie. Maar Suriname heeft veel opties zoals 1) het aanbieden van dubbele burgerschapsrechten aan Surinamers die in het buitenland wonen, 2) het aanbieden van burgerschapsrechten aan in het buitenland geboren kinderen van afstammelingen van Surinamers, 3) verkleinen van het goedkeuringstijdsbestek ingezetene-tot-staatsburger tot maximaal drie jaar, 4) vaststelling van een binnenkomende-vaardigheden immigratiebeleid (gelijk aan dat van Australië, Botswana en Singapore), 5) opzetten van een versneld, offshore verblijfsprogramma met gunstig belastingstelsel (gelijk aan dat van Panama of Costa Rica), 6) Suriname opzetten als regionale bestemming voor bedrijven met een gunstig belastingstelsel, en 7) Surinamers stimuleren meer kinderen te krijgen.

Wat is het effect van een bewust immigratiebeleid op de economische transformatie van Suriname?

Een bewust immigratiebeleid creëert een 'netwerk' van bouwstenen dat daarvoor niet bestond. Verondersteld wordt dat immigranten veel sterkere en wellicht creatievere contacten hebben met de buitenwereld, waaronder toegang tot nieuwe kennis, producten, systemen, mogelijkheden en oplossingen voor specifiek voor Suriname geldende uitdagingen. Door convergentie van immigranten te stimuleren, zorgt Suriname voor meer dynamiek in de economie en een groter potentieel voor nieuwe verkenningen van veel facetten van haar bestaan, zoals de aanpak van onderwijs, biodiversiteit, informatietechnologie, ontwikkeling van nieuwe bedrijfstakken enz. Deze strategieën hebben vooral goed gewerkt in meer ontwikkelde economieën als de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk.

Hoe kan Suriname kansen voor economische transformatie herkennen?

Suriname moet een analyse maken van de mate van verfijning van haar export en de mate van nabijheid van haar productruimte⁸. Deze analyse moet Suriname in staat stellen te bepalen hoeveel ruimte zij heeft voor verbetering van de kwaliteit en groei van bestaande producten of dat meer nadruk gelegd moet worden op strategische keuzen, bijvoorbeeld wanneer er te weinig ruimte is om de kwaliteit van bestaande productlijnen te verbeteren.

Indien Suriname kiest voor een strategische keuze die economische transformatie met zich meebrengt (zie onderdeel 4.1 Ad 1), zou dat inhouden:

- 1) Vaststelling van de marktbehoeften (vraag)
- 2) Aanpassing van Suriname's ondersteuningsinfrastructuur om aan deze behoeften te voldoen (aanbod).

---

⁸ Voor toelichting op productruimte ['product space'] zie de bevindingen in "Policies for Achieving Structural Transformation in the Caribbean" door Ricardo Huasman en Bailey Klinger. IDB. 2009

Om economische transformatie in gang te zetten op basis van strategische keuzen moet Suriname drie dingen doen:

I. *Een publiek-private dialoog (PPD) in stand houden*

De regering, of een internationale donor, kan de financiering verstrekken voor het opzetten van overlegaden en ondersteuning van hun technische werk. De daaruit voortkomende studies kunnen helpen om met voldoende bijdrage van de publieke sector (bijv. onderzoek en ontwikkeling, juridisch kader, ordeningszaken, infrastructuur, onderwijs en arbeidstraining) vast te stellen op welke manieren de productiviteit verhoogd kan worden. Een dergelijk initiatief moet ook de middelen omvatten om de begroting van nieuwe strategische investeringsmogelijkheden te financieren en zorgen dat de oplossingen in lijn zijn met het openbaar belang.

II. *Opzetten van een 'venture'-fonds om nieuwe activiteiten of processen te stimuleren of ontwikkelingsbanken richten op faciliteren van grotere strategische sprongen*

De bedoeling is om oplossingen te vinden voor alle bedrijven en personen - en voor potentiële starters in nieuwe activiteiten⁹ - die nieuwe productieve investeringen tot gevolg hebben, in plaats van oplossingen te creëren speciaal voor de investeerder. Dit zal het ondernemingsklimaat voor iedereen verbeteren en de institutionele ondersteuningsinfrastructuur van de overheid veranderen. Een 'venture'-fonds zou een mogelijkheid hebben om particuliere investeerders aan te trekken met plannen voor nieuwe zakelijke activiteiten en voor een deel financiering verstrekken om ontwikkeling van zulke plannen te stimuleren. Het 'venture'-fonds verspreidt informatie over nieuwe mogelijkheden, geeft de relevante obstakels aan en biedt beleidsoplossingen.¹⁰ Het feit dat het fonds in ieder geval gedeeltelijk eigendom is van de overheid, en is ingebed in de overheid, moet uitvoering van beleidsvoorstellen mogelijk maken.

Het fonds moet worden beoordeeld op het aantal productieve investeringen dat zij teweegbrengt en niet op de hoeveelheid geld zij uitleent.

III. *Een nieuwe industriële zone (of meerdere zones) bouwen, met een ervaren managementteam*

Een nieuwe industriële zone zou de voor de hand liggende beperkingen betreffende toegang tot elektriciteit, water, transportinfrastructuur en dienstverlening met betrekking tot ordeningswetgeving en certificering, oplossen. Een managementteam zou het gebruik van de industriële zone moeten stimuleren door aantrekken van nieuwe investeerders. De industriële zone heeft, net als het 'venture'-fonds, tot taak mogelijkheden te verkennen en belemmeringen en oplossingen vast te stellen zodat nieuwe productiviteitsverhogende investeringen worden

---

⁹ Gartner, een leidende onderzoeker op het gebied van informatietechnologie, heeft bijvoorbeeld Colombia in de top 30 staan als bestemming voor offshore dienstverlening. Voor de analyse stelt Gartner 10 categorieën vast (d.i. 'het ecosysteem') die voor organisaties van belang zijn wanneer zij op zoek zijn naar een mogelijke locatie voor offshore- of 'nearshore'-dienstverlening op het gebied van IT of bedrijfsprocessen; hieronder vallen taal, overheidssteuning, arbeidsmarkt, infrastructuur, onderwijssysteem, kosten, mondiale en juridische ontwikkeling, culturele verenigbaarheid en bescherming en privacy van gegevens en intellectuele eigendom.

¹⁰ Dit model wordt toegepast door Jamaica Promotions Ltd (JAMPRO). Maar het vaststellen van de vereiste ecosystemen heeft niet geleid tot voldoende ondersteuning van de overheid wegens de grote financiële beperkingen van het land.

opgewekt. Inbedding in de overheid helpt bij uitvoering van oplossingen die zo algemeen mogelijk moeten zijn om het grootst mogelijke effect te hebben op het creëren van nieuwe activiteiten.

5.4 Verbetering van de plaatsing van Suriname op de DB-ranglijst

Het DB-rapport geeft een samengestelde score voor het gemak van DB op basis van indicatoren die regelgeving die van toepassing is op het binnenlandse MKB in de loop van haar levenscyclus, meten en vergelijken. De indicatoren hebben onder andere betrekking op het starten van een bedrijf, verkrijgen van bouwvergunningen en toegang tot elektriciteit.

Voordelen

Verbetering van de DB-score (WB) komt om de volgende redenen ten goede aan Suriname:

- I. Er bestaat een hoge correlatie tussen de DB- en CGI-indicatoren. Verbetering van de DB-scores zal daarom ook leiden tot verbetering van de GCI-score. Verbetering van de DB-score volgt bijvoorbeeld het vaakst na hervorming van instellingen en processen. Dit is ook van groot belang voor verbetering van de GCI-beoordeling;
- II. Verbetering van de DB-score geeft aan dat essentiële zaken die betrekking hebben op een ondersteunend ondernemingsklimaat steeds meer aangepakt worden. Het vertelt misschien niet het hele verhaal, maar een goede score betekent toch dat de ordenende omgeving gunstig is voor het voeren van een bedrijf.
- III. Het mondiale DB-rapport geeft voorbeelden van de wijzigingen die sommige landen hebben doorgevoerd om hun score op elk van de tien essentiële indicatorgebieden te verbeteren. Hierdoor biedt het suggesties voor het soort maatregelen dat Suriname in overweging kan nemen om haar eigen mondiale score te verbeteren op de korte en middellange termijn. Ook kunnen belangrijke lessen geleerd worden van de ervaringen van de landen die in de laatste tien jaar zijn opgeklimmen op de DB-ranglijst, d.w.z. vanaf aanvangsdatum van dit initiatief van de Wereldbank.
- IV. Er bestaat een vrij sterke correlatie tussen instroom van BDI en DB-score. Daarom zal Suriname, wanneer haar DB-score verbetert, waarschijnlijk ook aantrekkelijker worden voor buitenlandse investeerders.
- V. De DB-score levert meetbare en vergelijkbare gegevens over de resultaten van een land. De DB is daarom gebaseerd op kwantificeerbare gegevens, terwijl de GCI wordt opgesteld op basis van een vragenlijst die aan een beperkt aantal respondenten wordt toegezonden;
- VI. Op de door de DB gemeten gebieden die betrekking hebben op complexiteit en kosten van ordenende processen is convergentie opgetreden. Sinds 2005 zijn de bedrijfsordeningspraktijken op tweederde van de door de DB gemeten gebieden geconvergeerd. Wet- en regelgeving en procedures op deze gebieden zijn tegenwoordig meer uniform tussen economieën dan acht jaar geleden.

Wat moet Suriname doen om haar plaatsing op de DB te verbeteren?

Suriname zal initiële doelen moeten stellen die zij vervolgens in de eerste drie tot vijf jaar moet trachten te bereiken om tot betere resultaten te komen op de DB-ranglijst.

Suriname kan kiezen uit twee methoden voor het stellen van de DB-indicatoroelken:

- A. Het regionale gemiddelde resultaat (hierna: 'RGR')

De RGR-doelen stellen het land voor de moeilijke uitdaging om de huidige procedures, tijdsbestekken, kosten en andere sub-indicatoren te halveren.

B. Het mondiale beste resultaat (hierna: 'MBR').

Behalen van mondiale niveaus voor het beste resultaat vraagt om nog grotere verbeteringen.

De RGR-aanpak lijkt het meest realistisch aangezien de scores van Suriname in de meeste gevallen tot de slechtste van de wereld behoren. Om doelen vast te stellen voor Suriname zou het land per indicator moeten vaststellen wat de beoordelingsgegevens zijn van het hoogst geplaatste land in de regio en vervolgens een plan maken om verbeteringen door te voeren, met name voor de belangrijkste bepalers van DB-resultaten.

5.5 Verbetering van de GCI-score van Suriname

De enquête over wereldwijd concurrentievermogen, waarbij bedrijven de respondenten zijn, beoordeelt bedrijven op basis van de volgende 12 categorieën of 'pijlers', ingedeeld in vier basisvereisten (instellingen, infrastructuur, macro-economische omgeving, gezondheid en basisonderwijs), zes efficiëntieverhogers (hoger onderwijs en training, efficiëntie van de goederenmarkt, efficiëntie van de arbeidsmarkt, ontwikkeling van de financiële markt, technologische gereedheid, marktomvang) en twee innovatie en ontwikkelingsfactoren (innovatie, bedrijfsontwikkeling). Onder deze 12 pijlers zijn 111 indicatoren gerangschikt.

Wat moet Suriname doen om haar GCI-score te verbeteren?

Verbetering van de GCI-score van Suriname vraagt een gestructureerde aanpak waarbij:

- I. De grootste GCI-uitdagingen worden geïdentificeerd;
- II. Oplossingen voor de uitdagingen worden uitgevoerd;
- III. Een werkwijze wordt opgezet om sterke eigen verantwoordelijkheid op te bouwen.

Ad I Identificeren van grootste GCI-uitdagingen;

Zoals in onderdeel 2 opgemerkt moet Suriname zich richten op verbetering van de 'efficiëntieverhogers'. De achterliggende gedachte hiervoor is de lage score (boven 100) voor deze variabelen op de GCI, terwijl de scores voor de 'basisvereisten' allemaal onder de 100 liggen.

Dit wil niet zeggen dat de zes andere pijlers van de GCI verwaarloosd moeten worden. De 12 pijlers zijn onderling van elkaar afhankelijk en versterken elkaar. Een zwakte op een gebied heeft dan ook vaak een negatieve invloed op andere.

Ad II Oplossingen voor uitdagingen uitvoeren

Suriname moet werkgroepen instellen voor onderzoek naar de onderliggende problemen van elk van de zes dringende pijlers en om beslissingen te nemen over de aanpak van iedere uitdaging. De werkgroepen dienen:

- Een shortlist van landen op te stellen met gunstige scores, bijvoorbeeld tussen 50 en 70;
- Vast te stellen welke maatregelen deze landen hebben genomen.

Elke werkgroep kan zo een aanmerkelijk beter begrip krijgen van de veranderingen die nodig zijn om de GCI-scores van Suriname te verbeteren. Eerst dient gekeken te worden naar landen in de regio

aangezien de hervormingen die zij hebben ingevoerd waarschijnlijk zijn gesteund door regionale donorgroepen die ook door Suriname benaderd kunnen worden voor ondersteuning 11 of van wie Suriname de namen kan krijgen van zeer deskundige, regionaal gevestigde aanbieders van diensten.

Ad III Instellen van een werkwijze om een sterke mate van eigen verantwoordelijkheid op te bouwen

Inzet van werkgroepen met 'voorzitters' (publieke sector) en 'medevoorzitters' (bijv. particuliere sector, bonden, NGO's) blijkt een succesvolle werkwijze voor het opbouwen van een sterke eigen verantwoordelijkheid. Elke werkgroep formuleert zijn missie of visie en stelt ondersteunende projecten op, gericht op het opwaarderen van de status van Suriname met betrekking tot de 12 pijlers van concurrentievermogen. Elke werkgroep is verantwoordelijk voor het formuleren van beleidsaanbevelingen en de uitvoering van actieplannen waarin verantwoordelijkheden zijn toegewezen en budgetten, prestatiecriteria en mijlpalen zijn bepaald.¹² Dit model wordt met succes toegepast door de Philippines National Competitiveness Council en heeft geleid tot verbeteringen met twee achtereenvolgende sprongen van 10 punten.¹³

5.6 Stroomlijnen van het NIB

Wat is NIB?

Een NIB bestaat uit overheidsmaatregelen om structurele verandering in een economie te stimuleren of te voorkomen.¹⁴ Om de samenstelling van de bedrijfstakken in een economie te wijzigen is ontwikkeling van nieuwe industrieën nodig en voortdurende sturing van hun concurrentievoordeel. Dit vraagt op verschillende fronten om particuliere en publieke actie. Particuliere bedrijven kunnen zelden zelfstandig concurrerend worden. Zij hebben steun nodig van de overheid, leveranciers, op productie gerichte diensten en druk van sterke concurrenten.

Iedere poging om concurrentievermogen en welvaart te vergroten vraagt van ontwikkelingslanden dat ze hun NIB stroomlijnen zodat sectoren met een hoog groeipotentieel worden gesteund. Hoewel NIB uit de gratie is bij het internationale donoretablissement, en gedeeltelijk uitgesloten door vrijhandelsverplichtingen uit hoofde van de WTO, staat het weer op de beleidsagenda. De reden hiervoor is dat het nu algemeen geaccepteerd is dat de landen die erin geslaagd zijn om de oude geïndustrialiseerde, hoge inkomenslanden in te halen de landen zijn met regeringen die proactief structurele verandering gestimuleerd hebben, het zoeken naar nieuwe verdienmodellen en markten hebben aangemoedigd en middelen hebben gesluisd naar veelbelovende en sociaal gewenste nieuwe activiteiten. De vroege inhaalslag van Duitsland, de Verenigde Staten en Japan, en, na de Tweede Wereldoorlog, Korea en China is empirisch bewijs hiervoor.

In tegenstelling hiermee is geen van de landen die zich strikt aan de Washington Consensus gehouden hebben even succesvol geweest wat betreft technologische vooruitgang, economische

---

11 Jamaica is hiervan een voorbeeld. De IADB heeft recent ingestemd met ondersteuning van een initiatief van het ministerie van Handel om on-line registratie van bedrijven bij de Registrar of Companies mogelijk te maken.

12 Tot op heden zijn vier werkgroepen (private-publieke samenwerking, toegang tot financiële middelen, onderwijs, en economische decentralisatie) in het leven geroepen. In maart 2013 is ook een vijfde werkgroep met betrekking tot innovatie gevormd.

13 <http://www.slideshare.net/arangkadaph/becoming-more-competitive-moving-in-the-top-quartile-by-guillermo-luz-ncc-private-sector-cochairman>

14 Zie: Industrial Policy in Developing Countries – Overview and Lessons from Seven Country Cases. Tilman Altenburg. German Development Institute. Discussion Paper 4/2011

groei en vermindering van armoede.¹⁵ Dit wil niet zeggen dat industriebeleid gezien moet worden als een panacee aangezien er over de hele wereld een aanzienlijke hoeveelheid bewijs gevonden kan worden van gefaalde beleidsexperimenten. Op dit risico kan niet genoeg gewezen worden. Ook als marktfaalen in beginsel overheidsingrijpen rechtvaardigt, kunnen ongeschikte beleidsmaatregelen tot zelfs nog slechtere resultaten leiden — als gevolg van verkeerde uitgangspunten of omdat het overheidsbeleid wordt ingegeven door andere belangen.

Tot op heden heeft Suriname *geen* expliciet industriebeleid gevoerd. Het bestaat in plaats daarvan uit verschillende beleidsmaatregelen en standpunten die in de loop van de tijd door de regering zijn vastgesteld en ingenomen. Het grootste deel van het industriebeleid van Suriname draait rond stimulering van investeringen maar er zijn ook andere elementen in opgenomen zoals tariefbarrières, arbeidsrechten en werkvergunningen, rechten op particuliere eigendom en vestiging, bescherming van eigendomsrechten, mededinging door staatsbedrijven, en handelsovereenkomsten en bilaterale investeringsovereenkomsten.

Suriname is lid van de WTO en legt geen eisen op met betrekking tot resultaten en zij maakt ook geen gebruik van stimuleringsregelingen die niet voldoen aan de WTO's TRIM-voorschriften.

Met uitzondering van de olie/energiesector is het impliciete NIB-beleid van Suriname vrij neutraal. Het legt geen resultaatseisen op als voorwaarde voor vestigen, handhaven of uitbreiden van investeringen of voor gebruik van stimuleringsmaatregelen met betrekking tot belasting of investeringen.¹⁶ Momenteel zijn op alle investeringen, zowel buitenlandse als lokale, dezelfde standaardwetten van toepassing die betrekking hebben op de dagelijkse handel, alhoewel grotere investeerders van multi-miljoen dollar over eigen voorwaarden hebben kunnen onderhandelen met de Surinaamse regering.

Hoe ziet een NIB eruit?

De elementen vaststellen van een effectief nieuw NIB voor Suriname valt buiten het kader van deze studie. Niettemin heeft Suriname, binnen de grenzen van haar WTO-verplichtingen die toepassing beperkt van de meer traditionele instrumenten die in het verleden gebruikt zijn om een preferentieel industriebeleid vast te stellen, de beleidsruimte voor de volgende stappen:

1. Energie leveren tegen lage kosten aan industrieën die prioriteit hebben waardoor een kritieke massa (clusters) gecreëerd wordt en hun internationaal concurrentievermogen wordt vergroot;

---

¹⁵ De 'Washington Consensus' is een term die sinds 1989 in gebruik is om kort de beleidsrichtlijnen aan te geven die gegeven werden door in Washington gebaseerde instellingen zoals het IMF en de Wereldbank en de Treasury van Verenigde Staten en algemeen aanvaard waren. Men was van mening dat deze richtlijnen noodzakelijk waren om landen in Latijns-Amerika te laten herstellen van de economische en financiële crisis van de jaren tachtig van de vorige eeuw. In de Consensus zijn tien ruime categorieën van beleidsaanbevelingen opgenomen: 1) fiscale discipline, 2) overheidssubsidies op de armen richten om de algemene subsidiekosten te verminderen, 3) belastinghervorming, 4) door de markt bepaalde rentevoeten, 5) concurrerende wisselkoersen, 6) handelsliberalisatie, 7) buitenlandse directe investeringen, 8) privatisering van staatsbedrijven, 9) deregulering van en bedrijfseconomisch toezicht op financiële instellingen en 10) rechtszekerheid met betrekking tot eigendomsrechten. Na de 'Aziatische Crisis' van 1997-1998 hebben Singapore, Indonesië en Zuid-Korea stillitjes de Consensus achter zich gelaten en veel geïnvesteerd in infrastructuur - met opmerkelijke resultaten. Bekritiseerd door de academische wereld en de ontwikkelingslanden heeft de Washington Consensus iets van haar geloofwaardigheid en dominantie verloren — met name sinds de Grote Recessie van 2008.

¹⁶ Samenvatting van <http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2011/157362.htm>. U.S. Department of State. 2011 Investment Climate Statement - Suriname.

2. Institutionaliseren van overname van internationale standaarden in de publieke en particuliere sector;
3. De capaciteit betreffende STEM verhogen door opzetten van een beurzenfonds voor training in het buitenland van Surinaamse afgestudeerden;
4. Stimulering van de vraag naar STEM-expertise door opzetten van technologieparken;
5. Internationale bedrijven aanmoedigen om meer on-the-job training te geven aan Surinaams personeel;
6. Verkoop van overheidspapier in winstgevende ondernemingen (bijv. de financiële sector) aan burgers om de mogelijkheden voor lokale vermogensvorming te stimuleren;
7. Financiële ondersteuning geven om nationaal innovatieve ideeën aan te moedigen en uit te dragen; en
8. Een proactief immigratiebeleid invoeren om de verwerving van talent en menselijk kapitaal te bespoedigen.

De lessen afgeleid uit het industriebeleid van zeven ontwikkelingslanden in de casus verzameld door het German Development Institute kunnen bijdragen aan ontwikkeling van een kader voor industriebeleid in Suriname.¹⁷ Een van de richtlijnen geeft aan dat industriebeleid meestal effectiever is wanneer het *samengaat met een industrieel transformatieprogramma voor de lange termijn* — waarin grote investeringen in industriële capaciteitsontwikkeling zijn opgenomen en doelgerichte mededingingsinitiatieven, waaronder de oprichting van geschikte ondersteunende instellingen. Ook moeten duidelijke stappenplannen, waarin de vervolgstappen zijn opgenomen en specifieke belemmeringen en hoe deze aangepakt kunnen worden, geformuleerd worden in het beleidgerelateerde transformatieprogramma. Bij beleid horen ook gedetailleerde jaarplannen die bepaalde beleidsdoelen vaststellen en indicatoren die periodiek beoordeeld worden. Tot slot is het vanzelfsprekend dat een NIB in een 'bottom-up'-proces wordt vastgesteld dat aandacht heeft voor de prioriteiten en wensen van de particuliere sector.

---

¹⁷ Industrial Policy in Developing Countries: Overview and Lessons Learned from Seven Country Cases. Tilman Altenburg. Deutsches Institut für Entwicklungspolitik/German Development Institute. Discussion Paper 4/2011.

6. Actieplannen

De actieplannen voor verbetering van het concurrentievermogen van Suriname moeten gericht zijn op drie gebieden zoals hiervoor genoemd in onderdeel 4.3, namelijk:

1. Op gang brengen van een economische transformatie
2. Verbetering van score op de DB-ranglijst
3. Verbetering van de GCI-efficiëntieverhogers

6.1 Uitgangspunten en belemmeringen

Verschillende uitgangspunten en belemmeringen zijn van toepassing.

Ten eerste *zijn de actieplannen alleen indicatief* en vragen zij om beoordeling, aanpassing en goedkeuring van en aansluiting door de verschillende leidende groepen die aangewezen moeten worden als voorstanders (publieke sector) en medevoorstanders (particuliere sector) van stimulering van hervormingen.

Ten tweede *hebben de actieplannen geen betrekking op alle aspecten van concurrentievermogen*, maar alleen op de aspecten die het ontwikkelingsstadium kunnen verbeteren waarin Suriname geclassificeerd is (bijv. het efficiëntie-gedreven stadium volgens de GCI). De achterliggende gedachte is dat het land moet beginnen met uitvoering van de strategische maatregelen die het makkelijk aankan. De strategie kan en moet aangepast worden door de CUS en werkgroepen naarmate de uitvoering vordert.

Ten derde moeten, op basis van lessen geleerd in andere landen, de *hoofdtaken verder verfijnd worden* na diagnose. Ook zullen resultaten niet direct behaald worden. Zoals eerder gezegd worden, gemiddeld, per land maar een tot drie DB-hervormingen per jaar ingevoerd en alleen in 58% van de 185 landen. Slechts 23 landen hebben hervormingen op drie of meer gebieden doorgevoerd, en geen enkel land heeft meer dan vier hervormingen per jaar doorgevoerd.

6.2 Methodiek

Het voorgestelde actieplan voor het op gang brengen van economische transformatie (bijlage 1 van het originele rapport) is een startpunt voor mogelijke stimulering van economische welvaart. Het geeft een overzicht van de twee hoofdkeuzen die Suriname kan maken en richt zich op de zaken die voorkomen dat men valt in de middeninkomens(BNP per hoofd van de bevolking)val van teruglopende productiviteit.

De actieplannen voor verbetering van de DB-score (bijlage 2 van het originele rapport) en verbetering van de GCI-efficiëntieverhogers (bijlage 3 van het originele rapport) zijn gebaseerd op standaardmethodieken, namelijk 1) formuleren van de voorgestelde maatregel, 2) opstellen van een lijst van de uit te voeren hoofdtaken, 3) aanwijzen van de verantwoordelijke entiteit, 4) een shortlist van partners voor raadpleging/ om te betrekken, 5) indicatie van streefdata voor voltooiing, en 6) vaststellen van de indicator(en) die aanduiden dat succes is bereikt bij het behalen van het verwachte resultaat.

Voor de DB-indicatoroelien is het regionale gemiddelde van LAC als benchmark gebruikt. Het hoofdoel voor de algemene GCI is een verbetering van 114 naar onder de 100 in 36 tot 48 maanden.

7. Vervolgstappen

De vervolgstappen kunnen als volgt worden samengevat:

- I. Goedkeuring van de NCS en het actieplan, zich daaraan verplichten en eigen inbreng
Overheid en particuliere sector moeten gezamenlijk actie ondernemen om het internationale concurrentievermogen te verbeteren en de groei van Suriname aan te jagen. Zowel de overheid als de particuliere sector moet dan ook een strategie steunen, goedkeuren en daar de verantwoordelijkheid voor nemen, wil deze succesvol zijn.

- II. Jaarlijkse bekrachtiging en aanpassing
De NCS moet ten minste eenmaal per jaar worden bekrachtigd aangezien de periode voor uitvoering vijf jaar is. Het moet ook worden aangepast om zaken als uitvoeringscapaciteit, beschikbaarheid van middelen, politieke wil en inzet van de publieke en particuliere sector weer te geven. Bovendien moet de strategie worden gezien als een werk in uitvoering vanwege de factoren die erop van invloed zijn (bijv. de mate van succes bij olie-exploratie, formulering van een transformatie-/industriële strategie). Nieuwe prioriteiten moeten aan het actieplan worden toegevoegd indien zij zeer relevant zijn, voltooiing binnen het gestelde tijdsbestek onrealistisch lijkt, of toegang tot middelen een probleem wordt.